

**ՃԱՊՈՆԻԱ. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ,
ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԵՎ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԸ**

Տարածքը՝ 378 հազ. կմ²

Բնակչությունը՝ 126,5 մլն մարդ (2011թ.)

Մայրաքաղաքը՝ Տոկիո

Պետական կարգը՝ սահմանադրական միապետություն

Ճապոնիան **ծովային պետություն է**, որի մեծ մասը գտնվում է **Հոնսյու, Հոկայդո, Կյուսյու ու Սիկոկու կղզիների**, իսկ մի փոքր մասն էլ՝ **Ռյուկյու, Օկինավա և այլ կղզեխմբերի** վրա:

Ճապոնիան դեռևս տարածքային չլուծված հարցեր ունի հարևան պետությունների հետ և, մասնավորապես, Ռուսաստանից պահանջում է 1945թ. ԽՍՀՄ-ի կողմից գրավված Հարավկուրիյան կղզիներից չորսը:

Տարածքի չափով Ճապոնիան գերազանցում է եվրոպական պետություններից շատերին: Հյուսիսից հարավ գրեթե 3500 կմ ձգվածության պատճառով երկրի բնակչինայական պայմանները բազմազան են:

Մակերևույթը: Երկրի տարածքի շուրջ 3/4-ը զբաղեցնում են երիտասարդ լեռները: Նախկինում, երբ Ճապոնիան թույլ զարգացած երկիր էր, լեռները խանգարում էին տարածքների միջև հաղորդակցության կազմակերպմանը, իսկ ժամանակակից հզոր Ճապոնիայում կառուցված մի շարք տրանսպորտային թունելների, կամուրջների և օդակայանների շնորհիվ հաղթահարվել են տրանսպորտային հաղորդակցության դժվարությունները: Սակայն շարունակում է անլուծելի մնալ երկրաշարժավտանգության հիմնախնդիրը: Գտնվելով աշխարհի երկրաշարժային ամենակտիվ գոտում՝ Ճապոնիայում միջին հաշվով 70 տարին մեկ տեղի են ունենում ուժեղ և նույնիսկ կործանարար երկրաշարժեր: Տնտեսությանը մեծ վնաս են հասցնում նաև երկրաշարժի հետևանքով առաջացող ցունամի ալիքները:

Ճապոնիայի ամենաբարձր կետը **Ֆուձիյամա** գործող հրաբուխն է (3776մ), որը ճապոնացիների համար սրբազան լեռ է, ինչպես Արարատը՝ հայերի համար: Յուրաքանչյուր ճապոնացի իր պարտքն է համարում տանն ունենալ այսպես կոչված Ֆուձիի նկարը: Հարթավայրերը սակավաթիվ են: Համեմատաբար խոշորը **Կանտո (Տոկիոյի) հարթավայրն է**:

Օգտակար հանածոները: Ճապոնիայի տարածքում կան բազմաթիվ օգտակար հանածոներ, սակայն դրանց պաշարները մեծ չեն: Երկիրը համեմատաբար հարուստ է ցածրորակ քարածխով:

Համեմատաբար մեծ են **պղնձի** պաշարները: Կան նաև **տիտանի, մանգանի, երկաթի, ուրանի** ոչ մեծ պաշարներ: Զգալի են **ծծմբի, ալյումինի, ցինկի** ու **կառլինի** (ճենապակու հումքի) պաշարները:

Կլիման երկրի տարածքի մեծ մասում նպաստավոր է գյուղատնտեսության համար և գերազանցապես մուսսոնային է: Խոնավ կլիմայի պատճառով երկրի **ջրագրական ցանցը** խիտ է, սակայն **գետերը**, տարածքի փոքրության հետ կապված, կարճ են: Գերակշռում են սահանքավոր ու ջրառատ գետերը, որոնք օգտագործվում են ոռոգման և էլեկտրաէներգիա ստանալու նպատակներով: Համեմատաբար խոշոր գետերը գտնվում են Հոնսյու կղզում:

Տեղումների տարեկան բավարար քանակի շնորհիվ երկրի գերակշիռ մասում հողագործությունն անջրդի է:

Հողերը բազմազան են: Երկրի հյուսիսում գերակշռում են մարգագետնային, միջին մասում՝ անտառային գորշ, իսկ հարավում՝ դեղին և կարմիր հողերը:

Բուսականությունը: Երկրի տարածքի 2/3-ն անտառածածկ է: Անտառներն առավելապես ունեն ռեկրեացիոն նշանակություն:

Բնակչությունը: Բնակչության թվով Ճապոնիան դասվում է աշխարհի խոշոր պետությունների շարքը (աշխարհում 10-րդն է):

Ազգային կազմի տեսանկյունից Ճապոնիան աշխարհի ամենամիատարր բնակչություն ունեցող երկրներից է: Ճապոնացիները կազմում են երկրի բնակչության 99 %-ը, ինչը պայմանավորված է երկրի վարած քաղաքականությամբ:

Արևելյան երկրների նման Ճապոնիայի բնակչության աճն ավանդաբար շատ բարձր է եղել: Սակայն XX դարում ժողովրդագրական իրադրությունը կտրուկ փոխվեց հետևյալ պատճառներով.

Տեսարան Տոկիոյից

Ճապոնիայի բնակչությունն առանձնանում է ցածր մահացությամբ և աշխարհում կյանքի ամենամեծ տևողությամբ, այսինքն՝ աշխարհի «ամենածերացած» բնակչությունն է:

Գիտնականները կանխատեսում են, որ Ճապոնիայի բնակչության ծնելիության շարունակական կրճատման և ծերացման արդյունքում 2050 թվականին երկրի բնակչության թիվը կարող է նվազել մինչև 100 մլն, իսկ 2100 թվականին՝ 67 մլն մարդու: Այդպիսի պայմաններում Ճապոնիան հարկա-

դրված կլինի կազմակերպել օտարերկրյա աշխատավորների ներգաղթ:

Բնակչության միջին խտությունը շատ բարձր է՝ մոտ 340 մարդ/կմ²: Բնակչությունը գրեթե ամբողջությամբ տեղաբաշխված է ցածրադիր վայրերում՝ ծովի մակարդակից մինչև 1000մ բարձրություններում: Բնակչության խտությունը հատկապես մեծ է երկրի տարածքի մոտ 3 %-ը կազմող գոտում (մոտ 7 հազար մարդ/կմ²), որտեղ ապրում է երկրի քաղաքային բնակչության գերակշիռ մասը:

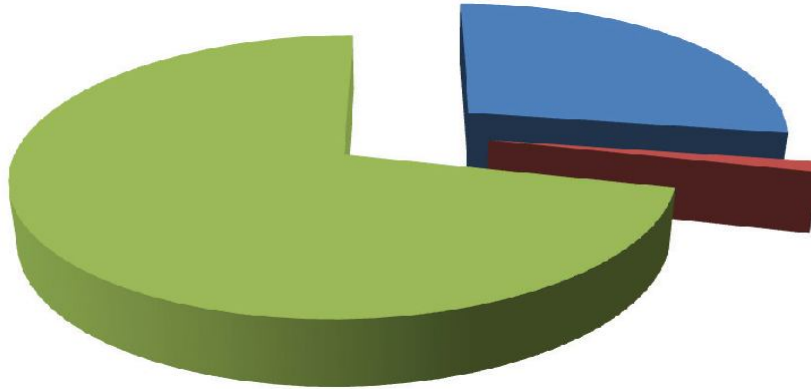
Քաղաքաբնակների բաժինը շատ բարձր է՝ 79 %: Քաղաքային բնակչության բաժինն արագորեն աճել է 1960-ական թթ.՝ արդյունաբերության արագընթաց զարգացման հետևանքով: Սակայն, քաղաքաբնակների բաժնի մեծացմանը զուգընթաց՝ քաղաքների աճը դանդաղել է, նույնիսկ գրեթե դադարել է: Ճապոնիայում գերակշռում են փոքր ու միջին քաղաքները, սակայն կան և մի քանի հսկա՝ բազմամիլիոնանոց քաղաքներ, որոնցում կենտրոնացված է երկրի քաղաքային բնակչության մեծ մասը: Դրանք գտնվում են Խաղաղօվկիանոսյան ափի հարթավայրերում և, միաձուլվելով՝ առաջացրել են քաղաքային խոշոր կուտակումներ: Դրանցից են **Տոկիո-Յոկոհաման, Օսակա-Կոբե-Կիոտոն, Կիտակյուսուն:** **Տոկիո** և **Կոբե** քաղաքների միջև ընկած գոտում, որտեղ բնակվում է ավելի քան 60 մլն մարդ, ձևավորվել է **Տոկայդո**՝ անվանմամբ քաղաքների խոշորագույն կուտակման գոտին:

Յոկոհամայի նավահանգիստը

Տնտեսական ներուժով Ճապոնիան 2011 թվականից աշխարհի երրորդ երկիրն է: Համախառն ներքին արդյունքի ծավալով զիջում է միայն ԱՄՆ-ին և Չինաստանին:

Ճապոնիայի տնտեսության ճյուղային կառուցվածքը

■ Արդյունաբերություն	%5,72
■ Գյուղատնտեսություն	%2,1
■ Ծառայություններ	%3,17

Տնտեսության կառուցվածքը վկայում է երկրի զարգացման շատ բարձր՝ **հետարդյունաբերական** փուլի մասին:

Գյուղատնտեսության տեսակարար կշիռը շատ փոքր է: Այդ ոլորտը հովանավորվում է պետության կողմից ու աչքի է ընկնում բարձր արտադրողականությամբ:

Տնտեսության կարևոր ճյուղն **արդյունաբերությունն է**, որը մեծ կախում ունի հումքի ու վառելիքի ներկրումից ու առանձնանում է առաջավոր տեխնոլոգիաների կիրառմամբ, արտադրական բարձր մշակույթով, արտադրանքի ցածր ինքնարժեքով: Ճապոնական ապրանքներն իրենց բարձր մրցունակության՝ շնորհիվ աշխարհում մեծ պահանջարկ ունեն:

Երկրի **արդյունաբերությունը** բազմաճյուղ է: Բարձր զարգացած ճյուղ է **էներգետիկական արդյունաբերությունը**, որն օգտագործում է երկրի **ածխի** ու **գետերի** ջրաէներգետիկական պաշարները և ներկրվող **նավթը**², **հեղուկացված գազը** և **ուրանը**:

Պողպատաձուլական գործարան Կիմիցույում (Հոնայու կղզի)

Սև մետաղաձուլությունը հենվում է հիմնականում ներկրվող հումքի վրա: **Պողպատի** ձուլմամբ Ճապոնիան աշխարհում երկրորդն է: Ամենաառաջավոր տեխնոլոգիաներով աշխատող ձեռնարկությունները տեղաբաշխված են **Կյուսյու** կղզու հյուսիսում և **Հոնայու** կղզում՝ **Տոկիո**, **Յոկոհամա**, **Օսակա** և **Կոբե** քաղաքներում, խոշորագույն ձեռնարկությունը գտնվում է Հոկայդո կղզում՝ **Մուրոբան** քաղաքում:

Գունավոր մետաղաձուլության ճյուղերից աչքի է ընկնում **ալյումինի**,

պղնձի ու **ցինկի** ձուլումը: Այդ մետաղների ձուլարանները մեծ մասամբ տեղաբաշխված են մետաղների խտանյութի ներկրման նավահանգիստներում:

Մեքենաշինությունը երկրի արդյունաբերության առաջատար ճյուղն է, որն ապահովում է ամբողջ արդյունաբերական արտադրանքի արժեքի և Ճապոնիայի արտահանության շուրջ 2/3-ը: Մեքենաշինության ճյուղային կառուցվածքում մեծ տեսակարար կշիռ ունեն **տրանսպորտային**, **ռադիո-էլեկտրոնային**, **էլեկտրատեխնիկական** ու **ծանր մեքենաշինությունը**, ինչպես նաև **հաստոցաշինությունը**:

Առանձնապես զարգացած է **նավաշինությունը**, որով մի քանի տասնամյակ է, ինչ Ճապոնիան աշխարհում առաջինն է՝ համաշխարհային արտադրանքի շուրջ կեսը մատակարարելով: Նավաշինական կենտրոններ են **Տոկիոն**, **Յոկոհաման**, **Օսական**, **Կոբեն**: Խոշոր կենտրոն է և **Կուրե** քաղաքը՝ **Հոնայու** կղզում:

Ավտոմոբիլաշինությունը 1970-ական թվականներից դարձել է մեքենաշինության առաջատար ճյուղ, իսկ 1980 թվականից երկիրն **ավտոմեքենաների** արտադրությամբ աշխարհում առաջինն էր: Աշխարհում չկա մի քաղաք, որի փողոցներում չէրթևեկեն ճապոնական ավտոմեքենաները: Ավտոմոբիլաշինության խոշոր կենտրոններն են **Տոկիո**, **Օսակա**, **Նագոյա**, **Տոյոտա** քաղաքները, իսկ խոշոր միավորումները՝ «Տոյոտան», «Նիսանը», «Միցուբիշին» և «Հոնդան»:

Ամենուր զարգացած է **էլեկտրոնային** և **ռադիոտեխնիկական** մեքենաշինությունը: Ճապոնիան արտադրում է **ռոբոտների**, **տեսաձայնագրիչների** ու **տեսախցիկների** համաշխարհային արտադրության մեծ մասը, **համակարգիչների**՝ ավելի քան 1/10-ը, ինչպես նաև մեծ թվով **հեռուստացույցներ**:

Քիմիական արդյունաբերությունը տեսակարար կշռով երկրորդն է՝ մեքենաշինությունից հետո: Արագ զարգանում են **պլաստամասսաների**, **քիմիական մանրաթելերի**, **սինթետիկ կաուչուկի** և այլ արտադրություններ, որոնց հիմնական հումքը ներկրվող **նավթն է**: Դա է պատճառը, որ քիմիական գործարանների մեծ մասը տեղաբաշխված է նավթի ներկրման նավահանգստային քաղաքներում, իսկ մնացյալ մասը՝ անխավազաններում, մետաղաձուլական կենտրոններում կամ դրանց մերձակայքում: Շրջակա միջավայրի աղտոտումից ներկայումս Ճապոնիայի քիմիական նոր գործարանները տեղաբաշխվում են նաև Հարավարևելյան Ասիայի երկրներում:

Թեթև արդյունաբերությունը երկրի արդյունաբերության հնագույն ճյուղն է, որը մինչ պատերազմն արտադրանքի ծավալով առաջինն էր: Այդ ճյուղի մասնաբաժինը մոտավորապես հավասար է քիմիական արդյունաբերությանը: Թեթև արդյունաբերության առաջատար ճյուղը **տեքստիլն է**: Ներկայումս գերակշռում են **քիմիական մանրաթելերից** արտադրվող գործվածքները: Տեքստիլ արդյունաբերությունը թեպետ լայն տարածում ունի, սակայն առավել խոշոր կենտրոններն են **Տոկիո, Յոկոհաման, Կիոտոն և Օսական**:

Մսնդի արդյունաբերությունը տարածված է ամենուրեք: Կարևորագույն ենթաճյուղերն են **ձկան պահածոների, շաքարի և ալրաղաց** արտադրությունները:

Գյուղատնտեսությունն առանձնապես զարգացել է Երկրորդ աշխարհամարտից հետո ու ներկայումս բավարարում է երկրի պարենի 2/3-ը: Ճյուղի կառուցվածքում խիստ մեծ է **բուսաբուծության** տեսակարար կշիռը: Մշակվող հողատարածությունը համեմատաբար փոքր է՝ երկրի տարածքի մոտ 13 %-ը: Բայց երկրի հարավի տարածքի մեծ մասում տարվա ընթացքում ստացվում է 2-3 բերք: Բուսաբուծության գլխավոր ենթաճյուղը **բրնձի** մշակությունն է, որի համախառն բերքը բավարարում է Ճապոնիայի բնակչության պահանջարկը, իսկ երբեմն նույնիսկ ավելցուկ է առաջանում: Բրնձի ցանքերն զբաղեցնում են երկրի մշակվող հողերի 40 %-ը: Բրինձ գլխավորապես մշակում են ռոտզվող հողերի վրա: Համեմատաբար զարգացած է նաև **բանջարաբուծությունը**: Բանջարեղենը ճապոնացիների սննդաբաժնի պարտադիր բաղադրիչն է:

Տեխնիկական մշակաբույսերից տարածված են **շաքարի ճակնդեղը, ծխախոտը, սոյան**: Շատ են աճեցնում նաև **թեյ**: Զգալի են **թթենու** տնկարկները, քանի որ թթենու տերևներն օգտագործվում են **շերամապահության** նպատակով:

Ձկնորսություն Ճապոնական ծովում

Անասնապահությունը երկրի ավանդաբար թույլ զարգացած ճյուղն է, սակայն վերջին ժամանակներս առաջընթաց է ապրում: Ճապոնացիների սննդաբաժնում մսի անբավարար սպառումը փոխհատուցվում է **ձկան** ու ծովային այլ կենդանիների մսի բարձր սպառմամբ: Զույր ճապոնացիների սննդաբաժնում երկրորդն է՝ բրնձից հետո: Ճապոնիան ներկայումս ձուկ և ձկնամթերքներ ներմուծում է:

Տրանսպորտը: Որպես ծովային երկիր՝ Ճապոնիան իր արտաքին փոխադրումներն իրագործում է բացառապես **ծովային առևտրական տրանսպորտով**: Կատարվում են նաև **ներքին** փոխադրումներ՝ երկրի տարբեր մասերում գտնվող բազմաթիվ նավահանգիստների միջև:

Ճապոնիայի նավատորմում մեծաթիվ են **նավթատար գերխոշոր լցանավերը և հանքատար նավերը**: Խոշորագույն նավահանգիստներից են **Տոկիոն, Յոկոհաման, Օսական, Մուրորանը**:

Ներքին փոխադրումներում մեծ է **երկաթուղային տրանսպորտի** դերը: Երկաթուղիները բարեկարգ են, մեծ մասը՝ էլեկտրիֆիկացված, իսկ գնացքները՝ արագընթաց: **Հոնսյու** ու **Հոկայդո** կղզիների միջև երկաթուղային հաղորդակցությունն իրագործվում է **Ցուգարու նեղուցի** տակով կառուցված՝ աշխարհում ամենաերկար (ավելի քան 53 կմ) **«Մեյկան» թունելով**:

Ճապոնիայի **ավտոմոբիլային տրանսպորտը** զարգացած է ամենուրեք: Ավտոճանապարհային ցանցը խիտ է, ընդհանուր երկարությունը՝ 1,1 մլն կմ, որի 75 %-ը բարեկարգ մայրուղիներ են: Կառուցված են բազմաթիվ կամուրջներ, այդ թվում՝ աշխարհի ամենաերկար (4 կմ) կախովի կամուրջը՝ **«Ակաշի Կայկյոն»**, որը Հոնսյու կղզու Ակաշի քաղաքը կապում է Ավայի կղզու հետ, իսկ վերջինս էլ կապված է Սիկոկու կղզու հետ:

Զարգացած է **օդային տրանսպորտը**, որը կապ է հաստատում աշխարհի գրեթե բոլոր երկրների հետ: Երկրում կա 164 օդանավակայան, որոնց մի մասը միջազգային խոշոր ու գերխոշոր օդանավակայաններ են: Օդային խոշոր հանգույց է **Տոկիոն**: Ցամաքային տարածքի սղության պատճառով ծովում կառուցված է արհեստական կղզի, որի վրա՝ **«Կանսայ»** միջազգային օդակայանը: Կառուցվում է ևս մեկը՝ ավելի երկար թռիչքուղիով: Գրանք ցամաքին միացած են կամրջով և թունելով:

Արտաքին տնտեսական կապերը:

Երկրի տնտեսությունը մեծապես կախված է արտաքին շուկայից՝ ինչպես հումքի ու վառելիքի ներկրման, այնպես էլ պատրաստի ապրանքի արտահանման առումներով: Արտահանության ծավալը գերազանցում է ներկրումը: Ճապոնիան ներկրում է **նավթ, երկաթի հանքաքար, բոքսիտ, բամբակ, բուրդ, շաքար**: Արտահանում է, հատկապես՝ **գերխոշոր նավեր, ավտոմեքենաներ, համակարգչային, նկարահանող և ձայնագրող տեխնիկա, համակարգիչներ, մեքենաներ ու սարքավորումներ, սև մետաղներ, քիմիական և տեքստիլ ապրանքներ**: Խոշորագույն գործընկերներն են **Չինաստանը, Ռուսաստանը, ԱՄՆ-ը, Կորեայի Հանրապետությունը**:

Արագընթաց գնացք